

Sygn. akt I UK 85/11

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 6 września 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Józef Iwulski

SSA Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania Wiesława S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 6 września 2011 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 24 listopada 2010 r.,

**1. uchyła zaskarżony wyrok i zmienia wyrok Sądu
Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 11
stycznia 2010 r., w ten sposób, że przyznaje ubezpieczonemu
Wiesławowi S. prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności
do pracy za okres od 1 października 2009 r. do 30 listopada 2010
r., a w pozostałej części oddala odwołanie;**

2. nie obciąża ubezpieczonego obowiązkiem zwrotu organowi rentowemu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 11 stycznia 2010 r., zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, którą organ rentowy odmówił ubezpieczonemu Wiesławowi S. prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w ten sposób, że przyznał ubezpieczonemu prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy na okres od 20 czerwca 2009 r. do 30 listopada 2010 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczony Wiesław S. ukończył 49 lat w dniu 4 listopada 2009 r. W dniu 9 października 2009 r. złożył wniosek o ustalenie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. Lekarz orzecznik ZUS orzeczeniem z dnia 3 listopada 2009 r. uznał, że ubezpieczony jest całkowicie niezdolny do pracy w okresie od 20 czerwca 2009 r. do 30 listopada 2010 r.

Sąd Okręgowy, powołując się na art. 57 ust. 1, art. 58 ust. 1 i 2 oraz art. 59 ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, stwierdził, że orzeczenie lekarza orzecznika ZUS z 3 listopada 2009 r. daje podstawę do stwierdzenia przesłanki z art. 57 ust. 1 ustawy - ubezpieczony jest całkowicie niezdolny do pracy. Zgodnie z art. 57 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, art. 57 ust. 1 pkt 3 nie stosuje się do ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiety i 25 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy. Ponieważ ubezpieczony wykazał ponad 25-letni okres składkowy i nieskładkowy, nie jest konieczne wykazanie 5-letniego okresu składkowego i nieskładkowego w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed powstaniem niezdolności do pracy. Sąd Okręgowy powołał się na uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 23 marca 2006 r., I UZP 5/05 (OSNP 2006, nr 19-20, poz.305).

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniósł organ rentowy, zarzucając naruszenie prawa materialnego, w szczególności art. 100 ust. 1 i art. 129 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez przyznanie ubezpieczonemu prawa do renty od 1 października 2009 r., czyli od miesiąca złożenia wniosku o rentę, do 30 listopada 2010 r. Podniósł, że stan faktyczny sprawy jest bezsporny. W świetle uchwały Sądu Najwyższego z 23 marca 2006 r., I UZP 5/05, odwołanie jest zasadne w części, w której ubezpieczony domaga się przyznania prawa do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy od miesiąca, w którym złożył wniosek o przyznanie renty, czyli od października 2009 r. Według art. 100 ust. 1 i art. 129 ustawy o emeryturach i rentach ubezpieczony nabywa prawo do renty po spełnieniu łącznie wszystkich warunków określonych w ustawie, poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca zgłoszenia wniosku.

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 24 listopada 2010 r., oddalił apelację.

Sąd Apelacyjny stwierdził w uzasadnieniu, że apelacja organu rentowego jest zasadna. Ubezpieczony złożył wniosek o przyznanie mu prawa do renty 9 października 2009 r., chociaż całkowita niezdolność do pracy istnieje u niego od 20 czerwca 2009 r. Zgodnie z art. 100 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa, zaś według art. 129 ust. 1 tej ustawy, świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. Mimo że Wiesław S. spełniał wszystkie warunki wymagane do nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy już 20 czerwca 2009 r., to wypłata świadczenia nie może objąć okresu przed miesiącem złożenia wniosku o rentę, czyli przed październikiem 2009 r.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że zaskarżony wyrok powinien być zmieniony o tyle, że prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy należało przyznać od 1 października 2009 r., oddalając w pozostałej części odwołanie. Jednak mimo

oczywistości zarzutów apelacji, została ona błędnie oddalona przy zastosowaniu art. 385 k.p.c.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł w imieniu organu rentowego jego pełnomocnik, zaskarżając wyrok ten w części przyznającej ubezpieczonemu Wiesławowi S. prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy za okres od 20 czerwca 2009 r. do 30 września 2009 r.

Skarga kasacyjna została oparta na postawie naruszenie prawa materialnego: 1) art. 100 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, polegające na nietrafnym przyjęciu, że ubezpieczony już od 20 czerwca 2009 r. spełnił wszystkie warunki wymagane do nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy; 2) art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, że ubezpieczony złożył wniosek o przyznanie świadczenia w dacie 20 czerwca 2009 r., a więc w dacie powstania niezdolności do pracy, a nie w dacie 9 października 2009 r., i tym samym, że świadczenie należy wypłacić od daty powstania niezdolności do pracy, a nie od daty złożenia wniosku o nie.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w części dotyczącej przyznania renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy od 20 czerwca 2009 r. do 30 września 2009 r. oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w tym zakresie i orzeczenie co do istoty sprawy z zasądzeniem kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona.

Zgodnie z art. 100 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.), prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa. Natomiast art. 129 ust. 1 ustawy stanowi, że świadczenia wypłaca się poczynając

od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. Przytoczone przepisy uzależniają początkową datę wypłaty świadczenia od daty złożenia wniosku o to świadczenie. Stąd samo spełnienie przez ubezpieczonego przesłanek warunkujących prawo do świadczenia *in abstracto* nie stanowi podstawy do wypłaty świadczenia. Generalna zasada prawa emerytalno-rentowego przewiduje że świadczenia wypłaca się na wniosek zainteresowanego, poczynając od dnia powstania prawa do emerytury lub renty (tj. spełnienia ustawowych warunków ich przyznania), lecz nie wcześniej niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek o wypłatę świadczenia. Powyższa zasada wyklucza możliwość wstecznego wypłacania świadczeń, to jest za okres po nabyciu prawa, ale przed złożeniem wniosku o świadczenie (jego wypłatę), co w literaturze przedmiotu uzasadnia się zapobieganiem powstawaniu zjawiska kapitalizacji świadczeń (por. K. Antonów, Komentarz do art. 129 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, 2009, system elektroniczny LEX Omega).

W rozpoznawanej sprawie na etapie postępowania apelacyjnego istota sporu sprowadzała się do ustalenia prawidłowej daty, od której należy przyznać ubezpieczonemu Wiesławowi S. prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. Sąd Okręgowy przyjął, że ubezpieczonemu przysługuje prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy od 20 czerwca 2009 r., czyli od dnia powstania całkowitej niezdolności do pracy (ustalonej według orzeczenia lekarza orzecznika ZUS). Tymczasem ubezpieczony złożył wniosek o przyznanie tego świadczenia dopiero 9 października 2009 r. Zgodnie z powołanymi na wstępie przepisami ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ubezpieczony nabył prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy poczynając od dnia 1 października 2009 r., a więc od miesiąca, w którym złożył wniosek o ustalenie tego prawa.

Sąd Okręgowy zmienił decyzję organu rentowego odmawiającą prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, przyznając ubezpieczonemu prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy na okres od 20 czerwca 2009 r. do 30 listopada 2010 r. Sąd Apelacyjny zaskarżonym wyrokiem oddalił apelację organu rentowego. Jednocześnie Sąd drugiej instancji, powołując się na art. 100 ust. 1

oraz art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, stwierdził w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, że apelacja organu rentowego była uzasadniona, jednak z powodu oczywistej omyłki doszło do jej oddalenia. Sąd Apelacyjny przyznał się do omyłkowego rozstrzygnięcia, stwierdzając, że „pomimo oczywistości zarzutów apelacji została ona błędnie oddalona przy zastosowaniu art. 385 k.p.c.”. Sąd drugiej instancji stwierdził, że zgodnie z obowiązującymi przepisami wypłata świadczenia nie może objąć okresu przed miesiącem złożenia wniosku, w rozpoznawanej sprawie przed październikiem 2009 r. Sąd Apelacyjny przyznał, że wyrok Sądu Okręgowego powinien być zmieniony, ponieważ prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy należało przyznać ubezpieczonemu dopiero od 1 października 2009 r., oddalając w pozostałej części jego odwołanie. Chociaż ubezpieczony spełniał wszystkie warunki wymagane do nabycia renty z tytułu niezdolności do pracy już 20 czerwca 2009 r., to wypłata świadczenia nie może objąć okresu przed miesiącem złożenia wniosku, czyli przed październikiem 2009 r.

W rezultacie powyższych rozważań należało uchylić zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego w części oddalającej apelację organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w części przyznającej ubezpieczonemu prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy za okres od 20 czerwca 2009 r. do 30 września 2009 r. i przyznać ubezpieczonemu Wiesławowi S. prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy za okres od 1 października 2009 r. do 30 listopada 2010 r.

Konieczność przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący uzasadnił tym, że skarga jest oczywiście uzasadniona. Zgodnie z art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych świadczenie wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. Samo spełnienie warunków nabycia prawa do świadczeń nie rodzi po stronie organu rentowego zobowiązania z tytułu powstałego świadczenia, gdyż zależy to od złożenia przez zainteresowanego stosownego wniosku. Ustawa odróżnia moment powstania prawa (czyli spełnienia warunków określonych w art. 100 ustawy) od momentu wypłaty świadczeń. Co do zasady następuje to nie wcześniej niż od

miesiąca zgłoszenia wniosku lub wydania decyzji z urzędu. Rozróżnienie daty powstania prawa i daty wypłaty świadczeń występowało również w ustawie z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (art. 73 i art. 99). Wniosek o emeryturę lub rentę nie przesądza jeszcze o przejściu na emeryturę lub rentę i rozpoczęciu pobieraniu świadczenia. Wniosek ten może bowiem dotyczyć tylko ustalenia prawa i obliczenia wysokości świadczenia. Tak więc moment realizacji powstałego uprawnienia zależy wyłącznie od woli ubezpieczonego. Istotna jest zatem data wystąpienia z wnioskiem o ustalenie prawa do świadczenia i obliczenia jego wysokości. Prawo do emerytury lub renty ustala się na dzień spełnienia warunków powstania prawa do tych świadczeń, bez względu na ich realizację, co przesądza o zachowaniu przez zainteresowanego nabytego prawa w razie niekorzystnej zmiany stanu prawnego po dniu złożenia wniosku i ustaleniu uprawnień przez organ rentowy w formie decyzji. Wynika to z zasady ochrony praw nabytych i niedziałania prawa wstecz. Reguła powyższa wyklucza możliwość wstecznego wypłacania świadczeń, tj. za okres po nabyciu prawa a przed złożeniem wniosku, co w literaturze przedmiotu uzasadnia się zapobieganiem powstawaniu zjawiska kapitalizacji świadczeń. Należy podkreślić, że podobną wykładnię prawa miał na uwadze Sąd Apelacyjny, a do oddalenia apelacji doszło wyłącznie z powodu oczywistej omyłki.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy, stosownie do art. 398¹⁶ k.p.c., orzekł jak w sentencji, zmieniając zaskarżony wyrok. O kosztach zastępstwa procesowego organu rentowego w postępowaniu kasacyjnym orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c.